

lius sedere, et iudicare. Exstat autem Epistola græce, et latine. « Igitur, » inquit Theodosius, « Candidianum præclarissimum religiosorum domesticorum comitem ad sacram vestram synodum abire iussimus : sed ea lege, et conditione, ut cum questionibus, et controversiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat, nefas est enim qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis, et consultationibus admisceri; verum, ut Monachos, et sæculares, ac cæteros denique omnes, qui hujus spectaculi causa vel eo nunc confluerent, vel in posterum forte confluent, ab eadem illa civitate modis omnibus submoveat : tum etiam, ut diligenter prospiciat, ne qua dissensio ex mutuo repugnandi studio coacta, et sævæ tempestatis instar debachata, sanctissimæ synodi vestre consultationem, quovis modo perturbet : » hæc ibi.

Videt certe rex in conciliis Ecclesiæ legitimis, quale hoc tertium fuit, non convenisse omnes Ecclesiasticos, sed solos Episcopos. Videt præterea negotia Ecclesiastica ad reges sæculi non pertinere; nisi ut forte protegant Episcopos, atque eorum tranquillitati consulant, qua de causa Theodosius candidianum misit; et in primo, et quarto concilio imperator ipse adesse voluit. Videt postremo ex his apertissime colligi, regem non esse caput Ecclesiæ: quomodo enim ab Ecclesiasticis negotiis arceretur Ecclesiæ ipsius caput? Proinde rex, qui caput, vel, quod idem est, gubernatorem generalem Ecclesiæ regni sui se esse dicit, quique Concilia generalia ad reges potissimum pertinere existimat, qui denique omnes Ecclesiasticos adesse vellet, exceptis Puritanis, et Jesuitis, novam conciliorum formam, atque ab illis primis quatuor penitus abhorrentem introducere satagit.

(a) Ex quarto concilio posset rex si vellet multa p̄discere, unde cognosceret, fidem, et religionem, quam ipse reformatam vocat, et quam defendere, et propagare satagit, longe abesse a fide, et religione synodi Chalcedonensis, quæ est quarta generalis. Primum omnium versus Ecclesiasticus primatus Romani Pontificis in Ecclesia universa, ex hoc concilio manifeste colligitur. Exstant epistolæ plurimæ ad Leonem Pontificem, et

(a) Ex quarto concilio generali concinuntur hæretici hujus temporis.

concilium Chalcedonense, et semper nomen Pontificis nomini concilii antepōnitur, hoc modo. « Sanctissimo, et Deo amantissimo, et universali Archiepiscopo, et Patriarchæ magnæ Romæ Leoni, et sanctæ, et universali Chalcedonensi synodo, quæ voluntate Dei congregata est. » Exstat Epistola totius concilii generalis ad eundem Leonem, ubi præter alia dicunt Patres: « Quibus omnibus, Episcopis congregatis, tu quidem sicut membris caput præeras. » Ubi aperte vocant Pontificem caput concilii universam Ecclesiam representantis. Item dicunt: « Et post hæc omnia insuper, et contra ipsum, cui vineæ custodia a Salvatore commissa est, extendit insaniam, id est, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem. » Ubi fatentur totius vineæ, id est, Ecclesiæ custodiam ab ipso Christo, non ab imperatore, vel a concilio, commissam esse Romano Pontifici.

Exstat item inter canones hujus concilii, canon sextus decimus in hæc verba: « Virginem, quæ se Deo Domino consecravit, similiter et Monachum non licere nuptialia jura contrahere, quod si hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. » Videat rex an iste canon tam antiquus, tam sanctus a sexcentis Episcopis veteris Ecclesiæ constitutus, observetur in Anglia: an contra, si qui Monachi aut virgines sanctionales ad eos forte divertant, an ad matrimonium cogantur, vel suadeantur.

¶ Exstat canon vicesimus quartus, in hæc verba: « Quæ semel ex voluntate Episcopi dedicata sunt Monasteria, Concilio Episcoporum perpetuo manere monasteria et res quæ ad ea pertinent, monasteriis reservari: nec posse ultra fieri sæcularia habitacula. » Cogitet rex, quam bene canonem istum observaverit Henricus VIII. qui omnia monasteria profanavit.

Exstat denique in actione undecima hujus concilii publica invocatio sancti Martyris Flaviani, quæ vel sola satis esset ad ostendendum, fidem regis non convenire cum fide concilii generalis. Proinde, vel neget hujus concilii auctoritatem, vel concedat, sanctos homines pie invocari posse. Atque hæc de quatuor conciliis.

Restat, ut de sanctorum Patrum, qui primis quingentis annis floruerunt, veneratione dicamus: ac ut omittam, non posse reddi

certam rationem, cur non sint etiam admittendi sanctus Gregorius, venerabilis Beda, sanctus Anselmus, sanctus Bernardus, sanctus Thomas, sanctus Bonaventura, et alii, qui posterioribus sæculis, sed eodem spiritu, nec minore scientia scripserunt, ex iis quæ rex in sequentibus paginis reprehendit, conabor ostendere, fidem regis cum fide Patrum nihil habere commune.

CAPUT VIII.

Non esse recentia dogmata, sed antiquissima, intercessionem Sanctorum, Missam privatam, transsubstantiationem, et alia, quæ rex Angliæ novitia et nuper vocat.

Igitur pag. 40. et 41. De Beatissima Virgine Dei Matre scribit multa, quæ ex colloquio Erasmi petita, ad solam invidiam conciliandam pertinent, qualia sunt, quod nos Catholici divam, et deam faciamus; quod ab ea petamus, ut filio suo Deo, et Domino imperet, et dominetur; quod absurdus eujuslibet inepti hominis orationibus pateat; quod in terras ad Sacerdotum oscula, et complexus descendat, et concludit: « In cœlis, in æterno Sanctorum animarum receptaculo, in æternam est felicitatem collocata, nunquam a tantis gaudiis ulla terrenarum rerum cura, aut sollicitudine avocanda. »

At prudentes, et bene instituti Catholici, (a) neque divam, neque deam vocant: neque ab ea petunt, ut filio imperet, et dominetur: neque dicunt, eam ad oscula, et complexum Sacerdotum descendere; neque sentiunt eam a cœli gaudiis avocari, quando eam gerit rerum humanarum, sive sola prece apud Deum agat, sive præsentiam suam mortalibus exhibere dignetur. Nam neque Angeli a Cœli gaudiis avocantur, quando a Deo in ministerium mittuntur propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, ut dicitur ad Heb. I.

Quod autem virgo sanctissima et clementissima non audiat preces miserorum, vel aliquando non descendat ad homines, repugnat aperte sanctis Patribus, qui primis quingentis annis floruerunt. Aderam paucis

de multis, quibus nulli veterum contradicunt.

Sanctus Athanasius in serm. de sanctissima Deipara: « Inclina, inquit, aurem tuam ad preces nostras, et ne obliviscaris populi tui: » et infra: « Intercede hæra, et Domina, et Regina, et Mater Dei pro nobis. »

Sanctus Joannes Chrysostomus in ipsa publica Liturgia coram Clero, et populo dicendum prescribit: « Intercessione immaculatæ Domine nostræ Deiparæ, et semper Virginis Mariæ, dignum me fac, ut sine condemnatione accipiam immaculatam tuam donum etc. » Et infra: « Confirma nos in timore tuo, custodi vitam nostram, stabili gressus nostros precibus, et supplicationibus sanctæ Deiparæ, et semper Virginis Mariæ, et omnium Sanctorum. »

Sanctus Gregorius Nyssenus in vita sancti Gregorii Taumaturgi scribit, eidem sancto Gregorio (b) apparuisse noctu beatissimam Virginem cum ingenti lumine, et una sanctum Joannem Evangelistam, et ipsa Virgine jubente, institutum fuisse sanctum Gregorium ab eodem Evangelista circa mysterium sanctissimæ Trinitatis: hæc scribuntur a Patre antiquo, et sancto de alio Patre antiquiore, nec minus sancto; et non referuntur somnia, aut figmenta, sed apparitio vera vigilantia facta, et exstat adhuc confessio fidei a S. Joanne S. Gregorio coram prolata, et tota illa regione celebratissima.

Refert quoque sanctus Gregorius Turonicus lib. de Gloria Martyr. cap. 9. cum jussu Magni Constantini Basilica adificaretur Beatissimæ Virginis Mariæ, et columnæ adeo immanes paratæ essent, ut hominum viribus, non sine maximo labore erigi possent, ipsam Virginem apparuisse architecto, ac docuisse rationem columnarum erigendarum.

Neque solam Virginem deiparam, sed etiam alios Sanctos palam apparuisse hominibus, testantur passim veteres Patres, ut sanctus Basilius, in orat. de sancto Mamante, sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 4. in Julianum, Sulpitius in vita sancti Martini, Theodoretus lib. v. hist. cap. 24. sanctus Paulinus Natali 8. sancti Felicis. Sed unum Augustinum audiamus in lib. de cura pro mortuis, cap. 16.: « Non solam, inquit, beneficiorum effectibus, verum etiam ipsis

(a) Refelluntur calumniæ circa cultum B. Virginis Mariæ. — (b) Apparitio admiranda, et verissima B. Virginis Mariæ.

hominum aspectibus Confessorem apparuisse Felicem audivimus, non incertis rumoribus, sed testibus certis. » Denique ut multa omittam, nunquam idem Constatinus Magnus Urbem Constantinopolim sanctissimæ Deiparæ dedicasset, quod eum fecisse scribit Nicephorus lib. viii. cap. 26. nisi credisset multum eidem Urbi patrocinium tantæ Virginis profuturum.

Pergit deinde rex, ac de intercessionem sanctorum scribit: « Scio ego Christum præcepisse, ut ad ipsum veniamus, quicumque peccatis oneratur, illum quippe nos refecturum, et levaturum. Scio Paulum, humilitatem, et religionem Angelorum prohibuisse, omnemque ejusmodi venerationis cultum in superstitione, et humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis, sed qua fiducia, quove auctore decurratur ad Deos penates istos, sive titulares, quasi alios, et familiares Dei Optimi Maximi nescio. »

Sed nos hoc loco non controversias disputandas suscepimus, sed quo honore veteres Patres primorum quingentorum annorum rex afficiat, demonstrare volumus. Ostendimus autem paulo ante, id est, in primo cap. hujus Apologie, veteres Patres Græcos, et Latinos magno consensu intercessionem Sanctorum verbo, et exemplo docuisse. Quare falsum est quod rex subjungit pag. 42. istos articulos ante Christi quingentesimum annum inauditos, et invisos in Romana officina recenter esse excusos.

Ad id vero quod rex objicit, Christum recepisse, ut ad ipsum veniamus; (a) respondeo, ad Christum nos venire, sive ad ipsum per nos, sive per alios adeamus. Nam et Evangelista Matthæus cap. viii. scripsit: *Accessit ad eum centurio*: cum tamen non per se accesserit, sed per alios, dicente eodem centurione, apud Lucam cap. vii. *me ipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te*; vere enim non ipse per se accesserat, sed miserat seniores Judæorum: et cum audisset Dominum ad se venire, misit iterum amicos dicens: *Domine noli vexari, non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres*. Neque ideo falsum est, quod ait Matthæus: *Accessit ad eum centurio* (1). Sic igitur et nos vere ad Christum accedimus, cum

ad eum per intercessionem Sanctorum accedimus: vere quoque semper ad Patrem per Christum accedimus, cum Sanctos oramus, ut a Deo Patre per Christum nobis impetrent ea, quibus indigemus. Neque enim Sanctis locum Dei, aut Christi damus; neque eos pro diis, aut pro Christo habemus, sed eos rogamus, ut qua nos a Deo per Christum optamus, et petimus; eadem ipsi, qui Deo propinquiores, et gratiores sunt, nobis a Deo per Christum impetrate dignentur.

Ad illud autem de Religione Angelorum (b); Respondeo cum Patribus eum locum Apostoli explicantibus, doctrinam fuisse hæreticorum, neminem posse per Christum ad Deum accedere, sed per Angelos, qui et mundum fecissent, et per Prophetas loquuti essent: horum igitur fictitiorum Angelorum religionem Paulus prohibet. Sunt nonnulli, inquit sanctus Joannes Chrysostomus homil. 7. in epist. ad Coloss. qui dicunt, non oportere de Christum reconciliari, et ad Patrem accedere, sed per Angelos: propterea Paulus, sursum ac deorsum quæ de Christo sunt versat. Sanctus Hieronymus in epist. ad Algasiam quest. 10. addit, reprehendi ab Apostolo eos, qui Angelis, ut diis sacrificabant. Christianos autem Angelis, vel Sanctis sacrificasse nemo demonstrare potest.

Pergit rex pag. 42. et ait: « Quod si Romanæ Ecclesiæ officina fidei articulos, ante quingentesimum Christi annum inauditos, et invisos recenter exundit; non sum credo damnandus pro hæretico, si ad hæc novitia, et nupera non accedam. In his articulis privatas illas Missas numero, in quibus sacrificus simul, et populi personam, et sacerdotis sustinet. In his quoque est sacramenti mutilatio, qua laicis partem illius mediam subtraxerunt, transubstantiatio, adorandi causa elevato, in supplicationibus Sacramenti circumgestatio, supererogationis opera, quibus thesauri Ecclesiastici nomen jure optimo accommodaverunt, baptizatio Campanarum, et mille præterea nugæ, et quidem super omnia illa veneratio stultis, imaginibusque delata. »

Non esse hæc novitia, et nupera, et horum praeque non esse ante quingentesimum Christi annum inaudita, facile demonstrabo:

sed etiam si novitia, et nupera essent, non ideo rex qui ea negat, ab hæresi immunis esset (a). Habet enim Ecclesia Catholica, cum novæ controversiæ exoriuntur, jus eas explicandi, et terminandi; et eos qui non obediunt, hæreticos declarandi, et a communione sua ejiciendi. Neque poterit unquam vera ratio reddi, cur licuerit Nicæno primo concilio quæstionem ab Ario motam definire, et Arianos hæreticos dicere; concilio Constantinopolitano primo quæstionem a Macedonio, et Eunomio allatam, explicare, et Macedonianos, atque Eunomianos hæreticos declarare; concilio Ephesino primo quæstionem a Nestorio introductam profligare, et Nestorium hæreticum proclamare; concilio Chalcedonensi quæstionem ab Eutychete, et Dioscoro agitatam componere, et Eutychetem, et Dioscorum inter hæreticos numerare; et non licuerit postea concilio secundo Constantinopolitano quæstionem de tribus capitulis motam definire, et qui contra sentiebant hæreticos dicere; neque concilio tertio Constantinopolitano quæstionem a Cyro, et Sergio Monothelitis allatam explicare, et Monothelitas hæreticos declarare. Neque concilio Nicæno secundo quæstionem ab Iconomachis introductam profligare, et Iconomachos hæreticos proclamare; neque concilio Lateranensi quæstionem de veritate corporis Domini a Berengario agitatam componere, et Berengarium inter hæreticos numerare; neque (ut alia omittam) concilio Tridentino quæstiones a Lutero, et Calvino disputatas examinare, et judicare, et Lutheranos, et Calvinianos in hæreticorum numerum referre. Eadem enim est semper Ecclesia, eadem auctoritas, et potestate prædita; et cum ea semper erit ille qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad mundi consummationem*.

Sed veniamus ad missas privatas, quas rex novitias, et nuperas dixit (b). Missas privatas, id est, in quibus nulli participant Eucharistiam, præter Sacerdotem, non esse novitias, et nuperas, testatur sanctus Joannes Chrysostomus, qui homil. 3. in epist. ad Ephesios queritur de populo suo, qui rarissime ad communionem accedebat, cum quotidie Missa celebraretur: « Frustra, inquit, habetur quotidi. na oblatio, cum nemo sit, qui simul participet. » At, inquis, si frustra

febat, non debuisset fieri: sed quæstio nostra non est, an recte fieret, sed tantum an fieret. Rex enim dicit rem esse novitiam, et ante annum Domini quingentesimum inauditam, et invisam. Et tamen Chrysostomus qui vixit ante annum quingentesimum testatur quotidie suo tempore celebratam fuisse oblationem, et neminem cum Sacerdote simul participasse.

Nec tamen concedimus non debuisse fieri oblationem sine participantibus; alioqui enim sanctus Joannes vir sapiens, et doctus eam non fecisset. Quod ergo dicit frustra fieri, significat, frustra fieri in ordine ad communicantes, non frustra in ordine ad Deum. Oplabat enim Chrysostomus, ut etiam optare se dicit Tridentina synodus sess. 22. cap. 6. ut simul offerretur sacrificium Deo, et populus communione reficeretur: sed si populus communione reficeretur; non ideo sacrificium Domini omittendum erat.

Habemus præterea alia exempla veterum, qui interdum sacrificium offerebant pro causa tam particulari, et in loco tam angusto; ut non sit ullo modo credibile adfuisse ullos communicantes. Scribit sanctus Augustinus lib. ix. Confess. cap. 12. dum mater ejus apud Ostia Tyberina sepeliretur, oblatum fuisse sacrificium corporis Domini pro anima ejus, cadavere juxta sepulchrum constituto. Scribit etiam lib. xxii. de Civit. Dei cap. 8. Unum e suis presbyteris sacrificium corporis Domini obtulisse in domo quadam rustica ad eandem domum a malignorum spirituum vexatione purgandam. Certe locus, et causa satis arguunt, non adfuisse qui communicarent. Sanctum quoque Gregorium Nazianzenum in exigua cellula extructo Oratorio oblationem celebrare solitum testatur Sozomenus, lib. vii. hist. cap. 3. quæ loci angustia populum communicantem non admittebant.

Sed ratio præcipua, cur Novatores mirentur, quod in Ecclesia Catholica celebratur mysterium Eucharistiæ sine participantibus, est, quia non credunt Eucharistiam institutam fuisse a Domino, ut offerretur Deo in sacrificium; sed solum, ut sacramentum communionis esset, et populo offerretur in alimoniam spiritualem: si enim sacrificium admitterent, facile intelligerent, posse sacrificium offerri Deo pro populo, etiam si po-

(1) Matth. VIII, 3; Luc. VII, 7.

(a) Solvitur objectioncula adversus invocationem Sanctorum. — (b) Solvitur alia objectioncula.

(a) Ecclesia Catholica jus habet novæ hæreses damnandi. — (b) Missa privata non est res, sed antiquissima.

pulus de sacrificio non participet manducando, modo participet impetrando.

Et quoniam sciebat rex sacrificium Missæ esse antiquissimum, et mentionem ejus a Patribus omnibus fieri, quippe, qui scripsit in suo Basilio Doro lib. III. antiquitatem sine veritate, esse vetustatem erroris; idque etiam de Missa dici posse affirmat; ideo non fuit ausus inter res novas ponere sacrificium, sive Missam, sed solum Missam privatam, quam non facile arbitratur in libris veterum Patrum inveniri posse. Sed cum Missam, vetustatem erroris esse pronuntiavit, non potuit divinare, in hac præfatione scripturum se fuisse, se reprehendere non ausum, quod Patres primorum quingentorum annorum unanimi sententia docent. Neque enim vetustas erroris, sed potius testimonium veritatis dici debet, quod sanctissimi, doctissimi et antiquissimi Patres unanimi consensu prædicant.

Vide si placet de sacrificio Missæ, id est, de oblatione Eucharistiæ Deo in sacrificium, S. Justinum in dialogo cum Triphone, S. Irenæum lib. IV. cap. 32. 33. et 34. Tertullianum lib. de Corona militum, et lib. III. contra Marcionem, S. Cyprianum lib. I. epist. 9. et lib. I. contra Judæos cap. 16. Eusebium Cæsariensem lib. I. de demonst. Evang. cap. ult. S. Ambrosium lib. II. epist. 8. et in Ps. xxxviii. S. Gregorium Nyssenum in orat. de Resurr. S. Basilium in Liturgia, S. Joannem Chrysostomum hom. 24. in priorem ad Corinth. et Rom. 17. in epist. ad Hebræos, S. Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi 5. mystagogica. S. Hieronymum in primum cap. Malachiæ. S. Augustinum lib. IV. de Trinit. cap. 14. et lib. xxii. de Civit. Dei cap. 8. S. Cyrillum Alexandrinum in lib. de adoratione in spiritu, et veritate. S. Leonem serm. 8. de passione Domini. S. Fulgentium lib. II. ad Monimum cap. 2.

Secundo loco inter novitia, et nupera rex ponit Sacramenti mutilationem, quod videlicet apud nos populus sub una specie communicet. Sed nos nullam scimus in Ecclesia fieri sacramenti mutilationem, neque partem dimidiam laicis esse subtractam. Siquidem duæ species Eucharistiæ necessario requiruntur ad sacrificium, et si in sacrificio altera desset, recte dici posset sacrificium mutilatum (a). At ad essentiam sacramenti

Eucharistiæ quelibet ex duabus sufficit; proinde sacramentum sub specie panis, est verum, atque integrum sacramentum; et sacramentum sub specie vini verum atque integrum sacramentum est: nec tamen sunt duo Sacramenta, quando simul sumuntur per modum unius refectionis; secus autem si unus numeret Eucharistiam sub specie panis, et alius sub specie vini; vel si unus, et idem numeret, hodie sub specie panis, alio die sub specie vini.

Simile est in baptismo, si quis unica mersione baptizetur, integrum baptismum recipit; et si baptizetur tribus mersionibus, integrum etiam baptismum recipit. Si vero unus unica mersione, et alius trina mersione baptizetur; vel unus, et idem hodie unica mersione, cras altera, et tertia die tertia mersione baptizetur, multa baptismata erunt. Et quemadmodum Ecclesia Catholica jus habuit, aliquando jubere, ut trina mersione baptismus daretur; aliquando, ut unica tantum mersione id fieret; sic etiam eadem Ecclesia jus habuit aliquando liberum relinquere, ut sub una specie, vel sub duabus Eucharistia reciperetur; aliquando jubere, ut sub una tantum reciperetur. Quod autem ab initio Ecclesiæ non deesset, qui sub una tantum specie communicarent, nec tamen Sacramentum mutilare dicerentur, multis testimoniis antiquitatis probare possumus.

Primum initio Ecclesiæ adhuc servabatur cæremonia legis, ut notum est ex cap. XXI Actorum Apostolorum, inter quos una erat (b) votum Nazaræorum non bibendi vinum. Non est autem credibile, hos contra votum suum bibisse de calice Domini: quamvis enim in calice Domini non adsit vini substantia; adsunt tamen accidentia, sapor, color, calor, et similia: Nazaræi autem tanta religione abstinerebant a vino, et omni quod inebriare potest, ut ne uvas quidem passas gustare possent, Num. vi. Itaque propter hunc tantum Religionis rigorem omnino credibile est, Nazaræos eo tempore non fuisse ausos vini saporem gustare. Neque tamen credibile est, eos omnino a communione abstinnisse. Restat igitur, ut sub sola specie panis communicaverint. Atque hæc ratio est cur sanctus Lucas Act. II. scripserit: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis*

(a) Sumptio Eucharistiæ sub una specie, non est sacramenti mutilatio, neque res nova. — (b) Primum exemplum antiquitatis pro communione sub una tantum specie.

panis, et oratione. Ubi non addidit quidquam de calice, sed solum meminisse fractionis panis, quoniam ab ea specie nulli se abstinerebant. Neque negant adversarii, in hoc loco per fractionem panis intelligi distributionem Eucharistiæ. Id certe admittit Joannes Calvinus lib. IV. Instit. cap. 17. §. 35. Eadem fortasse causa est, cur Apostolus de calice scripserit I Corinth. X. *Calix benedictionis, cui benedicimus*: de pane autem, *Panis quem frangimus* (2). Calix enim semper benedicebatur: sed non semper omnibus distribuabatur; panis autem semper frangebatur, id est, dividendo porrigebatur. Unde paulo infra: *Unus panis*, inquit, *et unum corpus sumus, qui de uno pane participamus*: neque de calice aliquid addidit, quoniam ut unum corpus simus, hoc sufficit, ut de uno pane participemus.

(a) Deinde Manichæi sub sola specie panis Eucharistiam sumebant, ut disertis verbis scribit sanctus Leo serm. 4. de Quadragesima, ubi etiam addit, eos ut Romæ a Catholicis internosci non possent, solitos cum Catholicis panem Eucharistiæ fumere, a calice autem abstinere. Quod si necessarium fuisset eo tempore Eucharistiam sub utraque specie sumere; et omnes fideles eam sub utraque specie semper accepissent: neque Manichæi latere potuissent, qui a vino semper abstinerebant; et S. Epiphanius, et S. Augustinus inter errores Manichæorum numerassent, Eucharistiam sumere sub una specie, et eo modo Sacramentum mutilare. Cum ergo nunquam inter errores Manichæorum in positum fuerit, et diu inter Catholicos Manichæi ob communionem laterint, perspicuum est in veteri Ecclesia non defuisse, qui sub una tantum specie communicarent.

(b) Præterea mos erat antiquissimis temporibus, ut qui vellent, Eucharistiam in manibus sumerent, ac domum deferrent sumendam, cum eis opportunum videretur. Id testatur Tertullianus lib. II. ad uxorem, S. Cyprianus in serm. 5 qui est de lapsis, Clemens Alexandrinus lib. I. Stromatum, S. Basilus in epist. ad Cæsarium, S. Hieronymus in Apologia pro libris adversus Jovinianum. Certum autem est, Eucharistiam nunquam fuisse datam in manibus, nisi sub specie

panis: nam sub specie vini, aut offerrebat ore bibenda, aut omitebatur. Neque ulli erant in domibus laicorum calices sacri ad Eucharistiam sub vini specie conservandam, ut aperte colligitur ex sancto Athanasio Apologia 2. adversus Arianos; efficitur igitur, ut sæpissime Christiani Ecclesiæ primitivæ sub una tantum specie communicarent. Neque audiendus est quidam ex adversariis, qui absurdum esse judicat in Ecclesia communicare sub una specie, in domo privata non esse absurdum. Quasi vero liceat, in domibus privatis mutilare Sacramenta, in sola vero Ecclesia id non liceat, vel quasi mutilatio Sacramenti, non sit mala, nisi ratione loci.

(c) Denique (ut alia multa præteream) extra controversiam est, apud veteres consuevisse deferri ad ægrotos Eucharistiam sub sola specie panis, ut notum est ex epist. Dionysii Episcopi Alexandrini apud Eusebium lib. VI. hist. cap. 36. ex vita S. Ambrosii a Paulino scripta, ex vita S. Basilii scripta ab Amphilocho. Neque tamen Sacramentum mutilare veteres Patres ea deportatione censelant.

Tertio loco inter novitia, et nupera numerat rex transubstantiationem. Et siquidem de voce quæstio sit, (d) nomen transubstantionis invenitur in concilio Lateranensi omnium frequentissimo, sub Innocentio III. Pontifice ante annos circiter quadringentos celebrato, quod autem ante annos circiter quadringentos in usu fuit, videat rex, ac recte novitum, ut nuperum appelletur; sed si de re ipsa agatur, certe transubstantiatio, id est, substantialis transmutatio, non solum ante annos quadringentos, sed ante mille et ducentos a Patribus usurpari coepit.

S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi IV. mystagogica: «Aquam, inquit, aliquando in unum commutavit; et non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutaverit?» Hæc ille. Mutationem aquæ in vinum factam in Cana Galilee per Christi omnipotentiam, veram, realem, substantialemque fuisse rex prolecto non negabit, at illi similem esse dicit auctor gravissimus, qui ante annum Christi quadringentesimum vixit, mutationem vini in sanguinem Christi, per ejusdem omnipotentiam Christi.

(1) Luc. II, 42; I Corinth. X, 16.

(a) Alterum exemplum antiquitatis. — (b) Tertium exemplum. — (c) Quartum exemplum. — (d) Dogma de transubstantiatione antiquissimum est.

Sanctus Ambrosius Cyrilli fere æqualis lib. De iis, qui initiantur mysteriis cap. 9. « Quanti, inquit, atimur exemplis, ut probemus non hoc esse quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit? majoremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictio etiam natura ipsa mutatur. » Hæc ille, quod si panis consecratus non est panis, quem natura formavit, sed est corpus Christi, consecratione naturam panis mutante; ergo transmutatio substantiæ panis in substantiam corporis Domini consecrationis virtute facta est: transmutatio autem substantiæ in substantiam quid aptius, quam transmutatio dici potest? hoc enim modo figuræ in figuram transmutatio in Evangeliiis transfiguratio dicta est, Matth. XVII.

Sanctus Gregorius Nyssenus ejusdem temporis auctor in oratione magna Catechetica cap. 37. « Recte, inquit, verbo sanctificatum panem in eum Verbi corpus credimus immutari »; et infra: « Hæc autem tribuit virtus benedictionis in illud, rerum quæ videntur, panis, et vini naturam mutans. »

Sanctus Gaudentius ejusdem sæculi scriptor tract. 2. de Exodo: « Ipse, inquit, naturam creator, et Dominus, qui producit de terra panem, de pane rursus, quia et potest, et promisit, efficit proprium corpus; et qui de aqua vinum fecit, de vino sanguinem sum facit. »

Sanctus Joannes Chrysostomus, qui et ipse ante annum quingentesimum floruit: homil. 83. in Matthæum: « Non sunt, inquit, humanæ virtutis opera proposita: nos ministrorum locum tenemus, qui vero sanctificat ea, et immutat, esse est »: et hom. de Eucharistia in Encenis: « Num vides panem? num vinum? num sicut reliqui cibi in recessum vadunt? absit, ne sic cogites; sicut enim si cera igni adhibita illi assimilatur, nihil substantiæ remanet, nihil superfluit: sic et hic putamysteria consumi corporis substantia. »

Addam, et unum scriptorem, qui nomen sancti Cypriani gerit, sed quamquam non est ille Cyprianus Martyr notissimus, est tamen gravis, et valde antiquus, etiam adversariis testibus. Cyprianus igitur, sive quicumque est auctor Sermonum de operibus Cardinalibus Christi, in serm. de Cœna Do-

mini: « Panis, inquit, iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effligit, sed natura mutatus omnipotentia verbi factus est caro: hæc ille, qui dum naturam, id est, substantiam mutari dicit, et effligem, id est, accidens, a non mutari, eamque mutationem fieri omnipotentia verbi, non voluntaria significatione, veram ac realem transubstantiationem apertissime docet. Omittito ceteros auctores, quos qui videre cupit, tum in nostris libris de controversiis, tum in aliis aliorum doctissimis scriptis inveniet.

Quarto loco rex ponit inter novitia, et nupera dogmata (a), adorationem sacramenti Eucharistiæ, id est, adorationem Christi Domini nostri in sacramento Eucharistiæ miro, sed vero modo presentis: quamquam si rex crederet, quod Catholicis credunt, Christum Deum, ac Dominum in Eucharistia vere esse presentem; non negaret opinor esse adorandum Ac ut breviter ostendamus, hanc adorationem non fuisse ignotam Ecclesiæ veteri, audi verba S. Ambrosii lib. III. de Spiritu sancto cap. 12. tractantis illud Psal. xcviij. *Adorate scabellum pedum ejus*: « Per scabellum, inquit, terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, et quem Apostoli in Domino Jesu, ut supra diximus, adoraverunt. »

Audi sanctum Gregorium Nazianzenum in oratione de obitu sanctæ Gorgoniæ sororis suæ, ubi laudans pietatem Gorgoniæ ita scribit: « Ad altare procubuit, eumque qui supra illud colitur, magno cum clamore obtestans etc., » quid autem super altare colatur, docet sanctus Optatus Milevitanus, qui lib. vi. contra Parmenianum, vocat altare sedem corporis, et sanguinis Christi; ubi certo tempore membra Christi superponuntur.

Audi S. Joannem Chrysostomum hom. 61. ad populum Antiochenum: « Si pura, inquit, sunt vestimenta, adora, et communica. »

Audi sanctum Augustinum tract. in Psalm. xcviij. « Nemo, inquit, illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. »

Quod rex addit de Sacramenti circumgestatione in publicis supplicationibus (b); insitutum fuit ab Urbano IV Pontifice ante annos plus trecentos, ut non possit dici res

novitia, ac nupera, et cum hoc ad ritus, non ad dogmata pertineat; mirum videri non debet, si primis quingentis annis hæc res in usu non fuerit. Quia tamen hæc institutio in ipso suo et exordio viris doctissimis, et sanctissimis mirifice probata est; et non diu postea in concilio Viennensi generali confirmata, et per omnem Christi Ecclesiam propagata; de ea recte dici potest quod monet sanctus Augustinus in epist. 118. ad Januarium, cum aliquid per orbem tota frequentat Ecclesia; quin hoc ita faciendum sit, disputare, insolentissime insanie est.

Quinto loco placuit regi inter novitia, et nupera numerare opera supererogationis, quibus dicit thesauri Ecclesiastici nomen jure optimo esse accommodatum. Sed mirum est, unde rex opera supererogationis novitia, et nupera esse dicat, (a) cum fuerit semper in Ecclesia, non solum testamenti novi, sed etiam veteris. Illa enim dicuntur a nobis opera supererogationis, quæ non sunt imperata a Deo, et tamen illi gratissima sunt. Vota omnia quæ leguntur in scripturis testamenti veteris, Levit. xxvii. Num. vi. et xxx. Deuter. xii. et xiii. erant de rebus nusquam præceptis, et tamen gratissima erant Deo, ut ex eo colligitur, quod severissime eorum solutio exigebatur. Deuter. xxiii.: *Si votum roveris, non tardabis reddere, quin requiret illud Dominus; et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: si nolueris polliceri absque peccato eris* (1). En ut perspicue Scriptura dicit, votum libere fieri, ac per hoc esse opus supererogationis, et tamen postquam factum est, severe a Deo exigi, ut rem sibi gratam.

Sed adjiciamus testimonia veterum scriptorum, qui primis quingentis annis vixerunt. Origenes in comm. ad cap. xv. ad Rom. « Ea quæ supra debitum facimus, non facimus ex præcepto: verbi causa, Virginitas, non ex debito solvitur, non enim per præceptum expetitur, sed supra debitum offertur. » S. Joannes Chrysostomus hom. 8. de penitentia: « Nequaquam Dominum incuses, haud mandat impossibilia, multi et ipsa superant mandata. » Sanctus Augustinus lib. de sancta Virginitate cap. 30. loquens de præceptis, et consiliis: « In illis, inquit, Dominus debitum imperat vobis: in

his autem si quid amplius supererogaveritis, in redeundo reddet vobis »: idem sanctus Augustinus serm. 18. de verbis Apostoli: « Ambierunt Virgines illam majorem pulchritudinem cordis sui, tamquam dicerent, quid jubes? ne adultere simus? hoc præcipis? amando te plus facimus, quam præcipis. » Hæc ille, qui satis aperte declaravit, quid sit quod a te dixerat si quid amplius supererogaveritis: id enim est supererogare, plus facere, quam Deus præcipiat. Multa alia testimonia possem addere, sed in ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

Sexto loco ponit inter (b) novitia, et nupera, baptismum campanarum, et mille præterea nugæ: sed piget ad ista respondere, cum nemo nesciat, campanas in Ecclesia Catholica benedici, non baptizari, ut pleraque alia benedicuntur, et ut Apostolus de cibis loquitur I Timoth. iv. per verbum Dei, et orationem sanctificantur. Quod si vulgo aliquibus in locis campanæ benedictio baptismus dicitur; id est eo fit, quod nomina campanis, dum benedicuntur, alicubi imponantur. Certe nusquam adversarij reperient, in campanarum benedictione dici: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, sine quibus verbi baptismus proprie dictus constare non potest. Ille autem mille nugæ, mille Novatorum calumniæ sunt: qualis est ista de baptismo campanarum, quam sæpe apud Novatores, non sine admiratione impudentiæ ipsorum legi.

Septimo loco rex numerat inter novitia et nupera, reliquiarum, atque imaginum adorationem; quam intolerabilem idololatriam esse dicit. Et quidem de antiquitate venerationis reliquiarum multa diximus in primo capite hujus nostræ Apologiæ: (c) de antiquitate venerationis imaginum sacrarum, nunc pauca dicamus. Julianus imperator apostata locupletissimum testimonium nobis præbebit: sic enim scribit, referente sancto Cyrillo lib. vi. in eundem Julianum: « Omnes homines, cum servantur arma, quæ magnus demisit Jupiter, hoc est, pater Martis, pignore dato, non verbo, sed re, quod civitatem nostram perpetuo protecturum sit, cessatis adorare, et colere? et interim Crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte, et

(1) Dent. XXIII. 21.

(a) Opera supererogationis in Scripturis sanctis fundamentum habent. — (b) Vetus calumnia de baptismo Campanarum. — (c) Imaginum sacrarum veneratio antiquissima est.

(a) Mos adorandi sacramentum Eucharistiæ, Ecclesiæ veteri non fuit incognitus. — (b) Circumgestatio Eucharistiæ ad pietatem excitandam rite instituta est.

ante domos pingentes». Hæc ille, qui certe non objiceret Christianis, quod lignum Crucis, quod nihil est aliud, nisi imago Crucifixi, adoraret, ejusque figuram ad protectionem in fronte, et ante domos pingerent, nisi hoc ipse passim fieri vidisset, quo tempore Christianus erat. Hinc testimonio consonat Tertullianus, qui in Apologetico adversus gentes cap. 16. Christianos a paganis Religiosos crucis appellatos fuisse testatur.

Sed sanctos Patres audiamus. Sanctus Ambrosius in orat. de obitu Theodosii: « Sapienter, inquit, Helena egit, quæ crucem Christi in capite regum levavit, et locavit, ut Crux Christi in regibus adoretur. » Sanctus Hieronymus in epist. ad Eustochium de obitu Paulæ: « Prostrata, inquit, ante Crucem, quasi pendente Dominum cerneret, adorabat. » Sanctus Joannes Chrysostomus in Liturgia: « Sacerdos, inquit, ad imaginem Christi caput inclinat. » Sanctus Basilius, referente Adriano Pontifice in epist. ad imperatores, quæ lecta est in septima synodo act. 2.: « Historias, inquit, imaginum illorum honoro, et palam adoro: hoc enim nobis a sanctis Apostolis traditum. » Exstat carmen Lactantii Firmiani de Cruce, ubi inter cætera ait: « Flecte genu, lignumque Crucis venerabile adora. » Cui concinit Sedulus lib. v. carminis Paschalis dicens: « Neve quis ignoret speciem Crucis esse colendam. » Sanctus Augustinus lib. iii. de Trinit. cap. 10. loquens de signis sanctis, qualia sunt sacramenta, imagines, et similia; et in specie nominat serpentem æneum, qui imago Christi crucifixi erat: « Sed, inquit, quia hæc hominibus nota sunt, quia per homines fiunt, honorem tamquam religiosa possunt habere, stuporem tamquam mira non possunt. »

Sed his omissis, quoniam rex dignatus est aliqua objicere adversus reliquiarum, et imaginum cultum, quod adversus missas privatas, transubstantiationem, et cætera non fecit: ad ea quæ objicit breviter respondeamus.

Primum de reliquiis dicit: (a) « Quod ad reliquias Sanctorum, si quas ejusmodi haberem, quas constaret Sanctorum corporum partes esse, eas ego honorificis tumulis solemniter inferrem: nec committerem, ut supremis defunctæ funeribus ad ejus infan-

miam imaginem servarentur, quam perditis hominibus, publicoque judicio damnatis constitutimus in pœnam ultra mortem duraturum. »

(b) Respondeo, multum interesse inter infamiam membrorum, quæ sub dio exponuntur injuriis cœli, et morsibus avium dive-xandæ: et honorem Sanctorum reliquiarum quæ pretiosis linteis obvolute, et argenteis thecis inclusæ, in sanctis basilicis asser-vantur.

Pergit rex: (c) « Sed cum reliquiarum, tum imaginum adorationem pro intolerabili idololatria habeo, atque abominor; Iconomachus sane non sum. Non arguo si quis, aut fingere statuas, aut imagines pingere, sive ad publicum splendorem, sive ad privatorum hominum domesticos usus volet. Sed quod illas adorari, quod illis supplicari, quod aliquam Sanctitatis opinionem affingi illis oporteat, id quidem antiquis inauditum, scripturis vero in contrarium aper-tissime, atque ex diametro pugnantibus ita est oppositum, ut mirari non desinam, quod hominum ingenium, quæ Satanae fraus hoc tam audax commentum Ecclesiæ Christianæ obrudere attentarit. »

(d) Respondeo: Idololatria est colere creaturam pro creatore, et imagini falsi, atque fictitii Dei (id enim est idolum) eum honorem habere, qui soli debetur Deo. Reliquias vero et imagines Sanctorum nemo unquam sensit, aut dixit esse imagines fictitiorum deorum: neque sensit, aut dixit habendas esse pro creatore, aut eo cultu adorandas, quo adorari debet Deus. Videat ergo rex qua ratione habeat pro intoleranda idololatria reliquiarum, et imaginum Sanctorum venerationem, cum neque reliquias, neque imagines sint idola, neque earum veneratio sit latría.

Porro Iconomachi dicti sunt, non qui statuas, atque imagines quascumque, et ex quocumque loco deturbabant; sed qui ex templis, imagines, aut statuas Christi et Sanctorum sustulerunt, aut confregerunt; (e) quod a Calvinianis passim factum esse, notissimum est: neque rex patitur, ut opinor, in templis Angliæ cruces, aut imagines palam exstare. Catholici vero, qui Iconomachos pro hæreticis habent, imagines quidem adorant, sed ea adoratione, de qua scriptum

est: *Adorate scabellum pedum ejus*. Psalm. xcvi., ubi per scabellum pedum Domini, arca lignea intelligitur: non ea de qua legimus: *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies* (1), Matth. iv. Imaginibus non supplicant, quippe qui sciunt eas sensum audiendi non habere, sed ante imagines prostrati supplicant Sanctis in cœlo cum Christo regnantibus, quorum illæ sunt imagines: sanctitatem aliquam imaginibus Sanctorum tribuunt, sed relativam, id est, quam habent ex eo, quod Sanctos ipsos repræsentant; de quali sanctitate scriptum est, Exodi iii. *Locus, in quo stas, terra sancta est, et Josue v. Locus in quo stas sanctus est*, et Ps. xcvi. *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est* (2). Ex quo intelligimus falsum esse quod rex dicit, hæc omnia antiquis esse inaudita, et scripturis e diametro contraria quin potius antiquis (ut paulo ante ostendimus) notissima erant, et scripturis maxime coherentia: ut non Satanae fraus hæc Ecclesiæ obruserit, sed pietas veterum conservarit, et impietas Novatorum everterit, ut omnia monumenta salutis oblivioni apud Christianum populum traderentur.

Pergit rex: (a) « Quæ tamen omnia excusantur argutis hoc genus offugiis, et sophisticis distinctionibus. Idolum scilicet nihil esse: se autem rerum, quæ sunt, et veri Dei imagines venerari. At Scriptura omnis rei a Deo conditæ similitudinem coli vetat, non igitur nihil fuit, cui Deus cultum deferri interdixit. Sed nec serpens æneus, nec corpus Moysis nihil erant: ille tamen contritus est, hoc absconditum, ne idololatriæ materiam causamque præberet. »

Respondeo: (b) Idolum nihil esse sententia Apostoli Pauli est I Corinth. x. quæ sententia non significat, idolum nihil omnino esse, cum sit res corporalis, et sensibus exposita; sed (c) nihil esse ratione representationis, quia Deum fictitium, et vanum, sive imaginarium, non realem, ac verum repræsentat. Inde recte nos colligimus, imagines Christi non esse idola quia verum Deum humanatum repræsentant imagines Sanctorum non esse idola, quia veros Dei amicos, et servos repræsentant. Quomodo etiam imagines regum, et imperatorum idola non

sunt, quia veros homines repræsentant: quo sensu imago Jovis, si solum hominem illum repræsentaret, qui sepulcrum habet in insula Creta, idolum non esset; sed cum existimatur repræsentare Jovem in cœlo sedentem, et tonantem, idolum est, et nihil est, quia Jupiter neque in cœlo est, sed in gehenna, neque fulminat, aut tonat, sed flagella, et supplicia sustinet.

Porro Scriptura non vetat coli similitudinem omnis rei creatæ, absolute; sed omnis rei creatæ, quæ pro Deo accipiatur, nam Exodi xx. ubi prohibentur coli similitudines, omnium rerum, quæ sunt in cœlo, vel in terra, vel in aquis; prius prohibentur fieri, et postea prohibentur coli: *Non facies, inquit, tibi sculptile, neque omnem similitudinem etc.*, et postea: *Non adorabis ea, neque coles*: at fieri absolute non est prohibitum, nisi fiant, ut habeantur pro diis: nam ipse Dominus jussit fieri ad ornatum Propitiatorii similitudines Cherubim, Exodi xxv. Et alias jussit fieri similitudinem serpentis, Num. xxi. Et rursus Salomon fecit in templo similitudines boum, leonum, et aliarum multarum rerum. Item declaravit Deus præceptum, non facies tibi sculptile, et omnem similitudinem, cum ait Exodi xx: *Non facies tibi mecum deos aureos*, (3), id est, non facies sculptile, vel similitudinem, quæ sit vobis pro Deo, ita ut non sim ego vobis solus Deus, sed sint alii mecum. Et rex ipse fatetur fictum esse fingere statuas, et pingere imagines. Quemadmodum igitur prohibitio imaginum faciendarum non est absoluta, sed restringitur ad imagines, quæ habentur pro diis; sic etiam prohibitio iuaginum colendarum, non est absoluta, sed restringitur ad imagines, quæ coluntur ut dii. Nam aliqui solebant Judei venerari prostrati ad terram imagines Cherubim, et alia quæ erant in Propitiatorio. Sic enim loquitur sanctus Hieronymus in epist. ad Marcellam, qua exhortatur, ut commigret Bethlechem: « Venerabantur, inquit, quondam Judei Sancta Sanctorum, quia ibi erant Cherubim, et arca, etc. »

Quod autem dixi venerationem, istam fuisse cum prostratione ad terram, colligitur ex voce hebraica in illis locis Psalm. v.

(1) Psalm. XCVIII. 5; Matth. IV, 46. — (2) Exod. III, 5; Jos. V, 46; Psalm. XCVIII, 5. — (3) Exod. XX, 23.

(a) Tertia objectio. — (b) Solutio. — (c) Quo sensu dicatur ab Apostolo Idolum nihil esse.

(a) Prima objectio adversus cultum reliquiarum, et imaginum. — (b) Solutio. — (c) Altera objectio. — (d) Solutio. — (e) Calviniani verissimi Iconomachi.

Adorabo ad templum sanctum tuum, et Psal. xcviij. Adorate scabellum pedum ejus : vox enim hebraica יְרֵכָה sonat, incurvate vos, sive prosternite vos ad templum; et ad scabellum pedum ejus.

Jam vero serpens æneus, et corpus Moisis, quamdiu non habebantur pro diis, idola non erant, ac per hoc non nihil, sed aliquid erant. Sed cum cœpissent filii Israel sacrificare serpenti æneo; cœperunt illum habere pro Deo, et tunc idolum evasit, et nihil; quia Deum fictitium representabat; et ideo zelus sancti regis Ezechiae illum confregit IV Reg. xviii. Corpus Moisis absconditum fuit, ne in idolum verteteretur apud eos, qui ad idololatriam propensissimi erant, proinde non fuit unquam idolum, ideo semper aliquid fuit.

Pergit rex, et multum laborat, ut probeat, (a) prohibitum esse imaginem Dei non solum coli, sed etiam fingi. Sed labore opus non est (b). Si enim agatur de imagine, quæ Deum ipsum, ut est in se, representet, ejusmodi imago nulla ratione fieri potest: et hoc probant argumenta regis, cui nemo in hac parte contradicit, at si agatur de imagine, quæ representet Deum incarnatum, non ratione deitatis, sed ratione carnis: vel representet Deum, non ut est in sua natura, et essentia, sed ut apparuit in specie hominis senis apud Danielem cap. vii. vel in specie sedentis in solio sublimi, et elevato apud Isaiam cap. vi. vel in specie columbæ Marci i. et Joan. i., vel quomodo pinguntur virtutes ad significandas earum proprietates, quæ dici possunt imagines metaphorice non propriæ: his modis imaginem Dei nihil prohibet pingi, neque regis argumenta adversus ejusmodi imagines ulla vires habent.

Transit postea ad crucem Domini veram, ac negat ratione contactus sacratissimi corporis ullam ei venerationem deberi; et adfert argumenta quædam Joannis Wiclefi, quod si Crux ob contactum veneranda est, veneranda etiam fuisse labia Judæ quæ Christum osculata sunt; et manus illius ministri, qui Christum alapis cecidit; et alterius, qui eum Cruci affixit, quæ argumenta hæretici Angli jam olim refutavit Thomas Valdensis, insignis Catholicus Anglus.

Sed ut rex videat, (c) quantum absit a pietate sanctorum Patrum, qui primis quin-

gentis annis floruerunt, legat sanctum Cyrillum Hierosolymæ Episcopum Catechesi 10 et 13, et videbit, ex ligno sanctissimæ Crucis a sancta Helena invento, mundum pene totum continuo fuisse repletum, certatim ambientibus omnibus ejus particulas, legat sanctum Paulinum epistol. 12. ad Severum ubi dicit, se ad illum mittere partio lam veræ Crucis auro inclusam, ut summum, et pretiosissimum donum: legat eundem Natali 10 sancti Felicis, et videbit incendium maximum particula sanctæ Crucis ostensa subito fuisse restinctum. Legat sanctum Joannem Chrysostomum in homil. Quod Christus sit Deus: et cognoscat ardorem fidelium in perquirendis particulis sanctæ Crucis, atque auro includendis. Legat sanctum Augustinum lib. xxii. de Civit. Dei, cap. 8. ubi scribit, ad terram sanctam ex monte Calvarie allatam in Africam, miracula fieri solita, et se cum alio Episcopo eam infodisse, et orationis locum super eam constituisse. Quo, quæso, honores sanctus Augustinus prosequebatur crucem Domini, qui sic honoravit terram, quæ crucem ipsam attingerat?

Et quoniam rex adjungit, (d) etiam per umbram sancti Petri facta esse miracula, et tamen sanctum Petrum non fuisse passurum ut sua umbra, immo nec sua persona adoraretur, (e) audiat quid idem sanctus Augustinus dicat de umbra, et de vinculis sancti Petri. Sic enim loquitur in serm. 5. de SS. Apostolis Petro et Paulo: « Merito per omnes Christi Ecclesias auro pretiosius habetur ferrum illud pœnalarum vinculorum: si enim tam medicabilis fuit obumbratio visitantis, quanto magis catena vincientis? Si inanis quædam species vacuæ imaginis habere potuit in se vim salutis, quanto plus de corpore meruerunt attrahere salubritatis ferreo pondere sacris impressa membris vincula passionis? Quamvis autem sanctus Petrus ex virtute humilitatis non fuisset passurus, dum in terris viveret, ut sua persona, nedum umbra sua adoraretur; tamen ob hanc ipsam humilitatem dignissimus est, qui non solum adoretur adoratione illa, quæ Sanctis convenit, non ea quæ soli Deo propria est; sed ut ejus vincula, auro pretiosiora æstimentur, religioseque in Ecclesia universa colantur. »

(a) Quarta objectio. — (b) Solutio. — (c) Pietas veterum Catholicorum in colendis particulis Crucis Dominicæ. — (d) Quinta objectio. — (e) Solutio.

Post Crucem Domini spretam, transit rex ad purgatorium irridendum. « Jam, inquit, purgatorium, jam illa frivola, quæ id commentum consequuntur indigna existimo, in quibus opera ce tempus impendatur. Sane Bellarminus, nullum ei ex Scripturis fundamentum astruere potuit. Hoc eum tantummodo percontari velim, an viridis ille amœnusque campus, qui in purgatorio florentibus spatiis extenditur, interfluente rivo distinctus sit, ut si forte in eam regionem pervenero, aucupio tempus, ac otium fallam. »

Ego vero nisi ista contempnere decrevissem: responderem quod respondendum esse existimarem. Sed jam hoc solum non tacebo, quod præterire veritas ipsa prohibet. Falsum est in primis a Bellarmino, nullum fundamentum purgatorio ex Scripturis astrui potuisse. Siquidem lib. 1. de Purgatorio Bellarminus, (a) viginti scripturæ sacræ testimonii purgatorium astruxit. Addidit etiam testimonia Patrum etiam antiquissimorum, tum Latinorum, tum Græcorum. Et eodem lib. 1. cap. 15. adversus Petrum Martyrem, qui scripserat purgatorium non pertinere ad dogmata fidei, demonstravit Bellarminus, purgatorium ad fidei dogmata ita perspicue pertinere, ut quodlibet aliud certissimum dogma fidei, ut nullo colore a manifesta hæresi excusari possit, qui purgatorium negat.

Deinde quia rex frivola vocat, quæ purgatorium consequuntur, et in eis numerat satisfactiones pro defunctis; legat apud eundem Bellarminum lib. 1. de Purgatorio cap. 10. perspicua testimonia omnium Patrum Græcorum, et Latinorum, et cogitet, an frivola dici debeant, quæ unanimi consensu Patres antiquissimi docent, ab eo, qui in hac ipsa præfatione testatus est, se non auresum reprehendere quæ Patres unanimi consensu docent. Deinde quod attinet ad viridem amœnumque campum purgatorii, sciat hæc a Bellarmino lib. ii. c. 7. quem locum rex citat ad marginem, relata esse ex venerabili Beda, nobilissimo Anglico Doctore, atque ab illo petendum esse, an interfluente rivo distinctus sit Quamquam supervacanea cogitatio est, quemadmodum se habeat purgatorium apud eos qui purgatorium negant, cum satis constet, eos non purgatorium, sed gehennam manere.

Ultimo loco rex ponit Primum S. Petri inter ea, quæ sibi admittenda non esse iudicat; atque hunc præcipuum articulum esse dicit, in quo a nobis dissentiat. Sic enim loquitur pag. 48. « Sed in hac omni ratione nondum Romanæ Religionis rationem attigimus, id est, caput Ecclesiæ, Petrique primatum, nam qui hunc articulum negant, ex Bellarmini sententia Catholicam fidem negant. Episcopos esse in Ecclesia debere, tanquam institutionem Apostolicam ac ordinationem proinde divinam contra Puritanos, contraque Bellarminum semper sensi, qui negat Episcopos a Deo immediate suam jurisdictionem accepisse; sed nihil mirum a Puritanis eum stare, cum Jesuitæ nihil aliud, quam Puritanopapistæ sint. Et quo studio in Episcoporum, et Ecclesiasticæ Hierarchiæ (politici dumtaxat ordinis causa) defensionem semper incubui, eodem inconfusam illam anarchiam, et parilitatem Puritanorum invecus sum, ut vel ex Basilio meo Doro satis constat. »

Ita est omnino; qui negant (b) caput Ecclesiæ S. Petrum fuisse, eundemque Primum in Apostolos habuisse, atque in eodem Primatu Romanos Pontifices S. Petro succedere, si fidem Catholicam negant. Id multis libris non Bellarminus solus probatum reliquit, sed plurimi alii Doctores Catholici, atque inter alios Nicolaus Sanderus Anglus, in libris de visibili monarchia Ecclesiæ, quos hactenus a nullo scriptore refutatos vidimus.

Episcopos esse in Ecclesia debere, idque divina ordinatione; nos etiam scimus et docemus. Sed alia quæstio est. Utrum Episcopi necessario esse debeant in Ecclesia, alia vero, Utrum immediate jurisdictionem a Deo accipiant, an a Petri successore. Nam presbyteri quoque et diaconi necessario, et divina ordinatione debent esse in Ecclesia: et tamen jurisdictionem non a Deo immediate, sed ab Episcopis accipiunt. Itaque duo ista non pugnant inter se, Episcopi divina ordinatione sunt in Ecclesia, et jurisdictionem immediate a Pontifice summo accipiunt, neque ista quæstio apud nos ad fidem pertinet, sed inter Doctores libere disputatur.

Quod vero rex (c) Puritanos cum Jesuitis

(a) Purgatorium in divinis litteris fundamentum habet. — (b) Primatus S. Petri, ejusque successoris Rom. Pontificis, ad fidem Catholicam pertinet. — (c) Incepta comparatio Jesuitarum cum Puritanis secum ipsa pugnat.

comparat, omnino mirabile est, cum Puritani anarchiam, Jesuitæ monarchiam Ecclesiasticam pro viribus defendant. Neque minus admirabile est, quod rex hoc loco fateatur a Puritanis anarchiam, et paritatem quamdam introduci: et tamen in hoc ipso volumine, ubi quartum mendacium Torti refellit, dicat, Puritanos non abhorre a juramento primatus, sed quotidie suscipere, nec unquam recusasse. At si Puritani non abhorrent a juramento primatus, quam anarchiam, et paritatem introducunt? Denique mirum quoque est, quod rex tam iniquo animo ferat, quod Bellarminus scripserit, regem Jacobum in Scotia fuisse Puritanum, ut etiam hoc mendacium Cardinalium vocet pag. 49. cum tamen exstet confessio Scotica a Puritanis ministris conscripta, et a rege subscripta Edemburgi die 28. Januarii anno Domini 1581. et regni ejus 14. quam confessionem scripto libro refutavit Episcopus Vasionensis, natione Scotus, et librum suum edidit Avenioni anno 1601. ut nunc omittam conjecturas alias; quas supra retuli. Nam de ista re sollicitus non sum, neque ad me pertinet: scripsi tamen bona fide, quod a testibus fide dignis audivi, et quod in libris aliorum legi.

Pergit rex pag. 50. atque admittere se dicit ordinem inter ipsos Episcopos, et Romanum Episcopum primum esse omnium Episcoporum, et addit pag. 51 non esse ullum terrestrem hominem Ecclesiæ universæ monarcham; cum sit Christus Ecclesiæ spæ Monarcha, Christianique vices expleat, quem venturum promiserat, Spiritus sanctus.

Hic vero rex eadem luce veritatis negavit, Pontificem Romanum Ecclesiæ universæ esse monarcham, qua (a) Spiritum sanctum affirmavit, Christi vices gerere, id est, Christi Vicarium esse. Nam cum ordinario inferior sit, qui alterius vices gerit, eo ejus vices gerit (nam et pro regibus, et vicarii Episcoporum Episcopis sunt inferiores) certe si Spiritus sanctus Christi vices gerit in Ecclesia regenda, Christo inferior erit, atque ad nutum Christi officium vel sumet, vel deponet. Et quid hoc est aliud, nisi ut Pontificem privet Vicariatu Christi, Spiritum sanctum vera divinitate privare? atque ut summus Pontifex ad celsitudinem sibi debi-

tam non assurgat, Spiritum quoque sanctum a celsitudine sua dejicere?

At, inquit rex, Spiritum sanctum Christus promisit Joan. xiv. non Petrum, qui Apostolos dirigeret, ac doceret. Immo vero promisit Spiritum sanctum, ut invisibilem, ac internum doctorem, et consolatorem; sanctum Petrum, ut visibilem rectorem, atque pastorem, in terris loco suo reliquit. Quod enim Spiritum sanctum non promiserit vice sua doctorem, aut rectorem futurum, ex eodem loco aperte monstratur, nam cum dixisset Dominus Joann. xiv. *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis; paulo post subjungit: Non vos relinquam orphanos, veniam ad vos.* Et paulo post: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* (1). Sed audiamus sanctum Augustinum hæc verba explicantem, et regis sententiam repellentem tractat. 75. in Joannem; sic loquitur sanctus Augustinus: « Post promissionem Spiritus sancti, ne quisquam putaret, quod ita eum Dominus daturus fuerit velut pro se ipso, ut non et ipse cum eis esset futurus, adiecit atque ait: *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos.* » Itaque Spiritus sanctus promissus a filio docet omnem veritatem, sed non sine Patre, et Filio quorum indivisa sunt opera, quemadmodum est eorum una substantia: sed ut Ecclesiæ corpus visibile, caput Vicarium haberet visibile, dixit Dominus coram omnibus Petro: *Simon Joannis diligis me plus his?* ac postea: *Pasce agnos meos.* Quod ipsum tertio repetivit, primo commendans illi agnos, deinde oviculas, tertio oves: sic enim legit, et exponit sanctus Ambrosius in caput ultimum Lucae, ut nullus omnino exciperetur, sive incipiens, sive proficiens, sive perfectus: vel sive laicus, sive presbyter, sive episcopus, qui Petro Pastori non subiceretur.

At, inquit rex, (b) verba ista Christi: *Tibi dabo claves*, Matth. xvi. et *Pasce oves meas* (2), Joan. xxi. ad omnes Apostolos pertinent, alioqui quomodo potuisset Paulus Corinthiorum Ecclesiæ auctor esse incestum illum excommunicandi cum spiritu suo? dicendum sane fuerat cum spiritu Petri. (c) Nego verba illa ad omnes Apostolos pertinere; cum

(1) Joan. XIV, 16, 18, 23. — (2) Matth. XVI, 19; Joan. XXI, 17.

(a) Protestantis Angli Spiritum sanctum Christi Vicarium, ac per hoc inferiorem Christo faciunt. — (b) Objectio prima contra primatum S. Petri. — (c) Solutio.

proprie dicta sint uni Petro, qui per ea constitutus est verus, atque ordinarius rector et pastor Apostolorum, atque Ecclesiæ totius: (a) atque hoc adversarii admittere debent, qui in omnibus controversiis expressum verbum requirunt: quid enim potuit expressius dici, quam illud: *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in Cælis est: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam, et tibi dabo claves, etc.*, et illud: *Simon Joannis diligis me plus his? pasce oves meas.* Hæc enim dicuntur uni Petro filio Jona, ut distinguitur ab aliis Apostolis, qui presentes erant: sed hæretici non hoc loco solum, sed ubicumque expressum verbum eorum errori non favet, ad figuras troposque confugiunt.

Non tamen negamus quin Apostoli cæteri plenam habuerint potestatem in Ecclesiis, sed longe aliter, quam habuerit S. Petrus: hic enim habuit ordinariam, quam transmitteret ad successores; illi extraordinariam, quæ cum ipsis finiretur; hic et super Apostolos potestatem habuit; illi super Apostolos nullam habuerunt. Sed de his multa diximus in controversiis, quæ repetenda non sunt. Apostolus vero Paulus etiam si Apostolus non fuisset, sed simplex Episcopus, facile poterat incestum Corinthium per Ecclesiam Corinthiorum, spiritu suo præsentem excommunicare.

« At inquit rex: (b) « In concilio quod Hierosolymis actum est, diserte scribitur: Visum est Apostolis, et Presbyteris totique Ecclesiæ mittere lectos viros, sed mirum de Ecclesiæ capite silentium. Sic et in eorum litteris, Apostolorum, seniorum, et fratrum fit mentio: de Petro nec verbum. »

(c) Respondeo in eo concilio primum omnium loqui cœpisse Petrum, atque in ejus sententiam ivisse Jacobum, et alios, quod satis est, ut Petrus præses concilii agnosceretur. Vide S. Hieronymum in epist. ad Augustinum, quæ est 11. inter epist. Augustini, et Theodoretum in epist. ad Leonem Papam.

(d) At objicit iterum rex locum Apostoli, I Corinth. i. alios dixisse, ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cœphæ: nam si Cœphas, id est, Petrus visibile caput Ecclesiæ fuisset, qui

non ab eo stabant, a fide Catholica recessissent.

(e) Respondeo, si ex hoc loco colligi posset, Petrum non fuisse caput Ecclesiæ, posse etiam colligi, Christum quoque non esse caput Ecclesiæ, hæc enim est integra sententia ejus loci. Ego quidem sum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cœphæ, ego autem Christi: non igitur qui dicebant, se esse Pauli, aut Apollo, recedebant a Christo, vel a Petro; sed gloriabantur alii se baptizatos a Paulo, alii ab Apollo, alii a Petro; alii prudentiores, baptismum suum ad principalem auctorem referebant, id est, Christum: hic est enim qui omnes baptizat per ministerium famulorum suorum, quicumque illi sint; proinde unum est baptisma, sive Petrus, sive Paulus, sive alius inferioris gradus, aut sanctitatis, aut dignitatis baptizat.

Addit rex: (f) « Sed apertissime constat, Paulum non satis in hac nupera, ac novitia doctrina fuisse institutum, qui cum Petro tam parum comiter egit, ut illi se non æquaret modo, sed etiam anteferet. »

(g) Respondeo legisse me caput secundum Epistolæ ad Galatas, hunc enim solum locum rex citat: sed neque in eo capite, neque usquam alibi me legisse, Paulum se antetulisse Petro: nisi forte prælationem istam colligat rex ex eo, quod Paulus Petrum reprehendit, quasi non soleant aliquando superiores ab inferioribus reprehendi. Ipse certe Petrus Christum increpare cœpit dicens: *Absit Domine, non erit tibi hoc.* Matth. xvi. Nec tamen ideo suspicari possumus, Petrum Domino suo antetulisse se. Sed quoniam rex, nuperam, et novitiam doctrinam appellat de Primatu S. Petri, cogor adscribere pauca testimonia Patrum antiquissimorum.

(h) Origenes in cap. 6. ad Romanos, sic ait: « Petro cum summa rerum de pascendis ovibus traderetur, et super ipsum veluti super terram fundaretur Ecclesiæ, nullius confessio virtutis ab eo nisi charitatis exigitur. » S. Cyprianus in lib. de unitate Ecclesiæ facit Petrum caput, fontem, et radicem totius Ecclesiæ. Et in epistol. ad Quintum: « Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, et super quem ædificavit Ecclesiam etc. » Ubi non solum dixit Cyprianus, Petrum primum electum, quod rex hoc

(a) Hæretici verbum expressum quærunt, inventum rejiciunt. — (b) Objectio secunda. — (c) Solutio. — (d) Objectio tertia. — (e) Solutio. — (f) Objectio quarta. — (g) Solutio. — (h) Testimonia Patrum de primatu S. Petri.

loco admittit, sed addit, super eum ædificatam esse Ecclesiam, ac per hoc esse fundamentum Ecclesie: quod autem est fundamentum in ædificio idem est caput in corpore. S. Basilius in serm. de Iudicio Dei: « Ille, inquit, beatus, qui cæteris prælatus discipulis fuit, cui claves regni cœlesti commissæ. » S. Hilarius in cap. xvi, Matth. « O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesie fundamentum, dignaque ædificatione illius Petra, quæ inferorum leges dissolveret. » S. Gregorius Nazianzenus orat. de moderatione in disputationibus servanda: « Vides, inquit, quemadmodum ex Christi discipulis, magnis utique omnibus et excelsis, atque electione dignis, hic Petra vocetur, atque Ecclesie fundamenta fidei suæ credita habeat, ac reliqui discipuli posthaberi se tranquillo animo ferant. » S. Maximus serm. 3. de Apostolis: « Quanti, inquit, meriti apud Dominum suum Petrus erat, ut ei post naviculæ parvæ remigium, totius Ecclesie gubernacula traderentur? » S. Joannes Chrysostomus hom. 53. in Matth. « Petrum, inquit, Ecclesie futuræ Pastorem constituit. » Et paulo post: « Deus concedere solus potest, ut futura Ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irruentibus immobilis maneat, cujus Pastor, et caput homo piscator, atque ignobilis, etc. » Hic aperte legimus, caput Ecclesie S. Petrum fuisse, ut etiam in sequenti testimonio. S. Hieronymus lib. i. in Jovinianum: « Inter duodecim, inquit, unus eligitur, ut capite schismatis occasio tolleretur. » Ubi si nomine capitis intelligeretur primus ordine, non potestate, non fuisset sublata schismatis occasio. S. Augustinus serm. 142. de tempore qui est primus ferie 4. post Dominicam Palmarum: « Totius corporis, inquit, morbum in ipso capite curat Ecclesie, et in ipso vertice componit membrorum omnium sanitatem. » Ubi sanctus Augustinus aperte vocat sanctum Petrum, caput corporis Ecclesie. Atque hæc satis sicut de Primatu sancti Petri. Cætera quæ rex addit, ad convicia pertinere, vel repetitiones esse eorum, quæ antea non semel dicta fuerant, facile ex se lector intelliget.

(a) Cur disputatio de Antichristo nova responsione non egeat.

CAPUT IX.

Nulla probabilitate ex cap. ii. Epist. secundæ ad Thessal. colligi posse Romanum Pontificem esse Antichristum.

Agreditur postea rex disputationem de Antichristo, quam fusissime tractat a pag. 63. ad 114. (a) quam disputationem Bellarminus sine ulla regis injuria, intactam relinquere potuisset, nihil ferre in hac disputatione rex attingit, quod ipse in lib. iii. de Pontifice, qui totus est de Antichristo, non refutaverit.

Deinde multa rex ex Roberto Abbato, qui nuper de Antichristo scripsit, mutuatus est: ad quæ anno superiore respondit Andreas Eudemon Joannes Cydonius Jesuita, quam responsionem doctis viris, præsertim in Germania, ubi edita est, valde probari accepimus.

Præterea non pauca eorum, quæ rex adducit, invenimus apud Thomam Brigmannum in explicatione Apocalypsis; quam explicationem idem Andreas Eudemon Joannes sibi refellendam desumpsit.

Denique in hac disputatione rex non certas demonstrationes, sed conjecturas suas, vel sensum suum lectoribus proponit, sic enim initio disputationis præfatur pag. 56: « Sane, inquit, quod ad definitionem Antichristi nolo rem tam obscuram, et involutam tamquam omnibus Christianis ad credendum necessariam urgere, sed quid de toto hoc negotio sentiam, nude, et simpliciter explicabo. » Et rursus in extrema disputatione pag. 113: « Id, inquit, mihi maxime in votis est, ut si cui hæc meam de Antichristo conjecturam libebit refellere, singulis disputationis meæ partibus ordine respondeat. »

Poterat igitur disputationem ab aliis, atque a se antea refutatam, et in qua de conjecturis et opinionibus, non de certis fidei dogmatibus agit, facile præterire: sed voluit tamen breviter singula persequi, et sententiis regis sententias veterum Patrum opponere, sperans non eum moleste laturum, si Patrum veterum expositiones ipsius expositionibus anteferantur.

Igitur pag. 56. tractans verba illa Apostoli

Pauli II Thessal. II: *Nisi venerit discessio prima* (1): accipit ut exploratum, ea verba intelligenda esse de universali discessione a fide: « Discessionem, inquit, illam generalem tantum Antichristi temporibus fore in Ecclesia omnes Pontifici constanter affirmant. » Et pag. 58. « Ne seducerentur, inquit, veritus, diem Domini appropinquare existimantes, ait Paulus, visum esse sibi præmonere eos, universalem a fide discessionem ante venturam. »

Atqui (a) falsum est omnes Pontificios ita sentire: quin potius Pontifici sentiant cum Patribus, discessionem illam fore a Romano imperio. Sic S. Cyrillus Catechesi 15. hunc locum exponens ait: « Veniet prædictus Antichristus, cum impleta fuerint tempora Romani imperii. » S. Joannes Chrysostomus in commentario hujus loci: « Quando, inquit, de medio sublatum fuerit Romanum imperium, tunc veniet Antichristus. » Sic Tertullianus in Apologetico cap. 32. sic Lactantius lib. vii. cap. 15. Sic S. Ambrosius in hunc locum. Sic S. Hieronymus in epist. ad Algasium quest. 11. Sic S. Augustinus lib. xx. de Civit. Dei cap. 19.

Neque potest fieri, ut universalis discessio a fide sit futura ante adventum Antichristi, quia tunc Antichristus adveniens, non inveniret quod osederet: et Christi Ecclesia omnino periisset, quæ sunt contra manifesta Evangelii testimonia, dicente Domino Matth. xxiv. *Dabunt prodigia, et signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest etiam electi.* Et Matth. xvi. *Portæ inferi non prævalent adversus eam.* Et Matth. xxviii. *Ego vobiscum sum usque ad mundi consummationem* (2). Tantum autem abest, ut verum sit, discessionem a fide generalem futuram esse ante adventum Antichristi, vel Antichristo regnante; ut S. Augustinus dicat lib. xx. de Civ. cap. 11 tempore Antichristi, Ecclesiam Christi toto orbe passuram persecutionem maximam a civitate Diaboli; et tamen perseveraturam in fide, nec deserturam militiam suam.

Ex quo intelligere potest rex, Antichristum nondum venisse, cum ante ejus adventum discessio generalis fieri debeat a Romano imperio: quæ discessio nondum facta est, cum adhuc maneat Romanus imperator, ad

quem rex ipse misit monitoriam præfationem suam dicens: Sacratissimo, et invictissimo principi ac domino Rodolpho II Rom. imper. semper Augusto.

Deinde pag. 58. tractat rex illa verba ejusdem loci: « Homo peccati, filius perditionis, extollet se super omne quod dicitur Deus. » Et probare nititur hunc esse Romanum Pontificem, quia extollitur super principes, et prælatos, qui dicuntur dii juxta illud: *Ego dixi dii estis.* Psalm. lxxxi.

Sed facilis est responsio. (b) Antichristus enim non extollet se tantum super eos, qui dicuntur dii per quamdam similitudinem, vel participationem, quales sunt principes Ecclesiastici, vel temporales; sed super omne quod dicitur Deus id est, super omnem Deum, sive per essentiam, sive per participationem; sive falsum, sive verum: quod clarissimè scripsit Daniel cap. xi. *Deum Patrum suorum non reputabit, nec quemquam deorum curabit, quia adversum universa constarget.*

Romanus autem Pontifex ex doctrina Catholicorum Vicarius Dei est, ac per hoc non extollitur super Deum: ex doctrina Protestantium, tunc deos colit, quot sunt Sancti in Cælo, quot sunt imagines in templis, quot sunt reliquie in sepulchris: ergo neque ex sententia Catholicorum, neque hæreticorum extollit se super omne quod dicitur Deus: ac per hoc non est homo peccati, non est filius perditionis, non est Antichristus.

Tertio eadem pag. tractat verba illa ejusdem capituli: « Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus. » Ac pro templo dicit esse intelligendum sinum, et penetralia Ecclesie. Sedere autem Pontificem in Ecclesia tamquam Deum, probare nititur, quia, ut ipse dicit, Papa peccata condonat, animas redimit, fidei articulos definit, omnium hominum censor, et iudex est, ipse a nemine judicandus.

At (c) sedem Antichristi non fore Ecclesiam Catholicam, sed templum Salomonis, quod instaurare conabitur; aut certe aliud templum in civitate Hierusalem, notum est in Apoc. xi. Ubi Antichristus regnaturus dicitur in ea urbe, in qua Dominus crucifixus est: quæ omnium consensu Hierosolyma est.

Secundo ex Patribus antiquissimis: nam

(1) Thes. II, 3. — (2) Matth. XXIV, 24; Matth. XVI, 18; Matth. XXVIII, 20.

(a) Non loquitur Paulus de discessione a fide II. Thes. II. — (b) Quo sensu Antichristus, extollet se super omnem Deum. — (c) Quæ sit futura sedes Antichristi.

S. Irenæus lib. v. sic ait : « Cum Antichristus sederit in templo Hierosolymis, tunc veniet Dominus. » Idem habet S. Hippolytus martyr in oratione de Mundi consummatione; Sanctus Cyrillus Catechesi 15. S. Hilarius can. 25. Matthæi; Sanctus Martinus apud Sulpitium lib. II. dialogorum; Sanctus Ambrosius in cap. XXI Lucæ. Porro sanctus Johannes Chrysostomus, et qui eum sequuntur, Theodoretus, et Theophylactus, dicunt quidem Antichristum sessurum in Ecclesiis Christianorum, quas occupabit, et prophanabit; sed addunt etiam eum sessurum in templo Hierosolymitano. Sic enim Chrysostomus loquitur in comment. ad II Tessal. II : « Jubebit seipsum pro Deo coli, et in templo collocari, non Hierosolymitano solum, sed etiam in Ecclesiis. » Sanctus Hieronymus in epist. ad Algasiam quest. 11. Et S. Augustinus lib. xx. de Civit. Dei cap. 19. paulo aliter exponunt, sed non negant, Antichristum sessurum in templo Hierosolymorum. Unus est Œcumenius, qui hunc locum exponens negat, Antichristum sessurum in Hierusalem; sed videtur locus depravatus, omissione particule, tantum. Hic enim auctor perpetuo sequi solet Chrysostomum; sed neque tanti faciendus est, cum sit auctor recens, ut S. Joanni Chrysostomo, et aliis citatis antependendus sit.

Adde postremo, quod cum Antichristus sit a Judæis pro Messia recipiendus, ut Patres communiter docent, sine dubio regiam suam in Hierosolymis constituet. Ex quo sequitur, Romanum Pontificem nullo colore Antichristum posse dici, qui nunquam in Hierosolymis sedit, neque a Judæis pro Messia habitus est.

(a) Neque vero Deum se esse Papa demonstrat, quia peccata condonat, animas redimit, articulos fidei definit, judicat omnes, ipse a nemine judicandus: nam peccata condonat, non auctoritate propria, sed ministerio Sacramentorum. Animas non proprie redimit, sed peccata eleemosynis redimere docet, juxta illud Danielis IV. *Peccata tua eleemosynis redime*. Articulos fidei non proprie condit, sed qui sint articuli fidei, juxta scripturas, Apostolicasque traditiones declarat. Judicat omnes homines, ipse a nullo homine judicandus, sed judicandus tamen a Deo, et ante tribunal Christi rationem de

factis propriis cum cæteris hominibus redditurus; proinde neque Deus est, neque Deum se facit, qui servum servorum Dei se nominat. Omitto quod pag. 58. rex multum laborat, ut probet, quod nos non negamus, Apostolum loqui de Antichristo venturo post multa tempora.

Quarto pag. 59. tractans illa verba ejusdem capituli : *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui*, scribit rex, per hæc verba significari, Verbi Dei prædicatione potentiam Antichristi paulatim minui: quæ est antiqua Lutheri interpretatio a Catholicis millies refutata. Sed mirum est, quam varie ludant adversarii in Verbo Domini: nunc enim dicunt Verbo Domini Antichristum interficiendum; nunc vero contra, verbum Domini ab Antichristo interficiendum dicunt: nam Robertus Abbat, et rex ipse pag. 81. aperte scribit, duos Prophetas ab Antichristo interficiendos, ut scribitur Apocalyp. XI esse duo testamenta, id est, verbum Dei scriptum in libris testamenti veteris, et testamenti novi. Deinde valde hebetem gladium verbi Dei esse oportet, vel certe valde debilem spiritum oris Christi, si Antichristum supra mille annos regnantem, ex opinione adversariorum, adhuc Dominus Jesus isto suo gladio, vel Spiritu conficere non potuit.

At, inquit, Dominus Jesus per prædicantes suos, potentiam Antichristi debilitavit, sed Scriptura non dicit debilitabit, sed interficiet. Satis igitur est audire Sanctos, ac veteres Patres, (b) qui per Spiritum oris Christi, non intelligunt prædicationem verbi Dei, quæ ad salutem, non ad perditionem adhiberi solet; sed potestatem atque imperium Christi, qui vel solo nutu Antichristum interficiet. S. Hieronymus in epist. ad Algasiam quest. 11 : « Quem Dominus Jesus, inquit, interficiet spiritu oris sui, divina videlicet potestate, et suæ Majestatis imperio, cujus jussisse fecisse est. » S. Joannes Chrysostomus hom. 4. in II ad Thess. « Quemadmodum ignis irruens passim minuta animalcula etiam antequam plane adveniat, procul adhuc situs terrefacit, et consumit: ita et Christus, sufficiet solum jubere, atque adesse illum, atque ista omnia peribunt. » Hæc ille.

Quinto eadem pag. tractans illa verba ejusdem capituli : *Cujus est adventus se-*

cundum operationem Satanae in omni virtute (a) et signis, et prodigiis mendacibus; conatur ostendere, Ecclesiam nostram esse Antichristianam, quia factet innumerabilia miracula, quæ tamen sint contraria suæ ipsius doctrinæ, et ponit exemplum miraculi, cujus meminit Bellarminus lib. III. de Eucharistia cap. 8. quod oblitum jumentum pabuli Sacramentum curvatis genibus adoravit: « Et tamen, inquit rex, certe erubescet dicere Bellarminus, institutum esse Sanctissimum Sacramentum, quod adoret oves, et boves, et pecora campi. »

At miracula, quæ fiunt in Ecclesia Catholica, non esse prodigia mendacia, pro merito habemus, ex eo quod ejusdem sunt generis cum iis, quæ faciebant Prophætæ, et Apostoli, et ipse Christus Dominus. Neque miracula Ecclesie adversantur illo modo nostræ doctrinæ, sed eam mirifice confirmant: quamvis enim non sit institutum sanctissimum Sacramentum, ut ab animantibus rationis expertibus adoretur: tamen cum id sit, Deo cui nihil impossibile est, præter naturæ ordinem, membra animantium illorum movente, ut Sacramentum adorare videantur, sine dubio præsentiam Domini in Sacramento adesse, adoratio illa demonstrat.

Ejusmodi miraculum factum precibus S. Antonii, etiam si a rege nunc rideatur, effecit tamen coram ingenti multitudine, ut fides Catholica de Sacramentaria hæresi triumpharet. Idem enim Deus fecit, (b) ut jumentum famelicum, pabulo sibi ostenso neglecto ad reverentiam sanctissimo Sacramento exhibendam accurreret; qui fecit, ut vacca facta et indomitæ, dimissis vitulis, sine ullo rectore arcam Domini ferrent, nec declinarent ad dexteram, neque ad sinistram I Reg. VI. Et qui fecit, ut jumentum rationis expertis aliquando loqueretur, et Prophætæ insipientiam redargueret. Num. XXII. Et qui cæto mandavit, ut Jonam tribus diebus in ventre suo gereret, ac paulo post incolumem ad litus evomeret, Jon. II. Et qui corvis præcepit, ut ad Eliam panes, et carnes bis in die deferret. III Reg. XVII. Et qui Leobus famelicis jussit, ut Daniele inter ipsos cubantem, non attingerent. Dan. VI. Nec tamen arca Domini ad hoc instituta erat, ut a vacca indomitæ deferretur; nec Prophætæ instituti, ut a jumento admonerentur; vel a

corvis pascerentur; vel in ventre ceti, tamquam in carcere detinerentur; vel a famelicis leonibus intacti custodirentur.

CAPUT X.

De sede et duratione Antichristi.

Sexto pag. 60. transit ad Apocalypsim, ac dicit ex cap. XIII. et XVII. Apocalyp. manifeste colligi, sedem Antichristi fore Romam, nam cap. XIII. describitur Antichristus sub figura prodigiosa bestia, quæ habebat capita septem, et cornua decem. Deinde cap. XVII. explicatur, ubi meretrix magna appellatur, quæ sedet super aquas multas, et prodigiosa bestia insidet, quæque civitas magna, et Babylon nominatur, per Babylonem autem Romam intelligi, ipsi, inquit, Pontificii passim admittant.

Sed quamvis rex hic multum laboret, tamen res facilis est. Nam non est idem bestia, quæ describitur cap. XI. Apocalyp. et meretrix magna, quæ describitur cap. XVII., neque usquam Scriptura bestiam cum meretrice confundit. Igitur bestia, Antichristus est (c) ejusque sedes Hierusalem erit, non Roma. Disertis enim verbis cap. XI Joannes dicit, urbem illam esse, in qua Dominus eorum crucifixus est, quæ urbs spiritualiter dicitur Ægyptus, et Sodoma, proprie autem Hierosolyma est; et in hoc conveniunt omnes Patres, ut supra notavi: et præter illos adest Lactantius lib. VII. cap. 45. et 17, ubi dicit, regnum Antichristi præcipuum futurum esse in Syria, ubi Judæa est. Item S. Hieronymus, et Theodoretus in comment. ad cap. XI. Danielis, dicunt Antichristum in regione Hierosolymorum tentoria fixurum, et tandem in monte Oliveti occidendum. Denique S. Irenæus lib. V. perspicue docet, Antichristum Hierosolymæ regnaturum.

Meretrix autem, quæ describitur in cap. XVII. et dicitur civitas magna, quæ habet imperium super reges terre, et vocatur etiam Babylon tum in eo capite, tum initio capitis XVIII. ipsa est Roma, sed Roma ethnica, non Roma Christiana, ut disertis verbis scribit S. Hieronymus lib. II. contra Jovinianum: Ad te, inquit, loquor, quæ scriptam in fronte

(a) Solvuntur obiectiunculae hæreticarum. — (b) Quo sensu Dominus Jesus interficiet Antichristum spiritu oris sui.

(a) De signis et prodigiis Antichristi. — (b) Miraculum quod ridetur a rege, habet exemplum plurimum in sacris litteris. — (c) Sedes Antichristi non erit Roma, sed Hierusalem.